

بنیان‌گذار نخستین دولت علوی در ایران چه کسی بود؟

۱۶ تیر ۱۳۹۳ ساعت ۱۶:۱۲

حسن بن زید بن محمد بن اسماعیل بن زید بن حسن ملقب به داعی کبیر و داعی اول از سادات حسنی اهل مدینه بود که از حجاز به ری کوچید. وی پس از درخواست اهالی طبرستان در سال ۲۵۰ هجری قمری قیامی را در این منطقه رهبری کرد که موجب بنیان نهادن حکومت علویان طبرستان گشت.

در کتاب از طلوع طاهریان تا غروب خوارزمشاهیان، رسول جعفریان در مورد نخستین تشکیل دولت علوی در ایران آمده است.

طبرستان در سال ۲۵۰ جرقه تشکیل دولت علوی در طبرستان زده شد. این جرقه، رویدادی بود که ریشه در تحولات پیشین داشت. عاملان طاهری در طبرستان، به مردم ستم می‌کردند و به تدریج خشم مردم را بر می‌انگیختند. شخصی با نام جابر بن هارون نصرانی، زمین‌های بی‌مالک دیلم و گیلان را به نام امیر طاهری به تصرف در می‌آورد. این رخدادها زمینه یک شورش را فراهم کرد.
داعی کبیر

دو برادر با نام محمد و جعفر فرزندان رستم که به نظر می‌رسد پدرشان از آیین زرتشتی بریده و مسلمان شده بود نفوذ چشمگیری در این ناحیه داشتند.

آنها یکی از علویان مقیم طبرستان محمد بن ابراهیم را به یاری خواستند. وی گفت که شخص قوی‌تری را می‌شناسد که بهتر می‌تواند آنها را رهبری کند. او حسن بن زید علوی را که در شهر ری اقامت داشت، به آنان معرفی کرد. آنها همراه با نامه‌ای از آن علوی، به سوی حسن بن زید رفتند و او را به طبرستان دعوت کردند.

وی دعوت را پذیرفت و وقتی به طبرستان آمد، همه مردم آن ناحیه، از چالوس تا رویان و مازندران را آماده بیعت با خود دید و به گفته ابن اسفندیار: «جمله مردم طبرستان، بیعت قبول کردند.»

بدین ترتیب همه چیز برای ایجاد یک شورش بر ضد طاهریان فراهم شده بود. پیش از این اشاره کردیم که طاهریان با کشتن یحیی بن عمر علوی در کوفه، زمینه دشمنی میان خود و علویان را فراهم کرده بودند

آغاز قیام حسن بن زید ملقب به داعی اول یا داعی کبیر در سال ۲۵۰ هجری بود.

وی در نخستین اقدام، شهر آمل را به تصرف خود در آورد و محمد بن اوس بلخی عامل طاهریان را از آنجا فراری داد.

قدم بعدی، تصرف شهر ساری بود. سلیمان بن بن عبد الله طاهری برای جنگ با حسن از شهر ساری که مرکز امارتش بود، بیرون آمد.

در زمان وقوع جنگ، بسیاری از شورشیان وارد شهر شدند. سلیمان که وضع را چنین دید به سوی گرگان گریخت. حسن بن زید پس از تصرف این دو شهر، سپاهی را به سوی ری فرستاد که آن شهر نیز تصرف شد و فردی علوی با نام محمد بن جعفر بر آن حاکم شد. اندکی بعد ری دچار آشوب شد و محمد بن جعفر از آنجا بیرون رانده شد، اما بار دیگر شهر به تصرف علویان در آمد.

به هر روی خروج طبرستان و گرگان از دست طاهریان، ضربه مالی سختی را بر این دولت وارد کرد. به دنبال همین ضعف بود که صفاریان در اندیشه استیلای بر خراسان افتاده و به دنبال آن پای صفاریان به طبرستان باز شد

این حوادث سریع، سبب شد تا مستعین عباسی سخت وحشت کند. علویان، رقیب اصلی عباسیان بودند و پیروزی آنها، بر خلاف پیدایش دولت طاهری یا صفاری، به گونه‌ای بود که می‌توانست اساس خلافت عباسی را از میان ببرد. وی سپاهی به غرب ایران فرستاد تا مانع از پیشروی حسن بن زید بدان سوی شود. او از محمد بن عبد الله بن طاهر، امیر خراسان خواست تا سخت در برابر حسن بن زید بایستد.

حمایت‌های مردمی از حسن بن زید، سبب شد تا وی پایگاه محکمی در طبرستان به دست آورد، اما روشن بود که دشمن عباسی و طاهری و صفاری در برابر او آرام نمی‌نشست. در سال ۲۵۵ مفلح ترکی، یکی از فرماندهان نظامی عباسیان، به طبرستان حمله کرد و سپاه حسن بن زید را شکست داد، اما از آنجا که وی نتوانست در طبرستان بماند، به سرعت به عراق بازگشت.

درست در همین سال‌ها، علویان فراوانی در گوشه و کنار ممالک اسلامی سر به شورش برداشتند. گذشت که صاحب الزنج نیز به عنوان علوی در بصره شورید و برای سال‌ها، افکار عباسیان را به خود مشغول داشت.

حسن بن زید در سال ۲۵۷ به گرگان حمله کرد و این شهر را از تصرف طاهریان خارج کرده بر قلمرو خود افزود.

به هر روی خروج طبرستان و گرگان از دست طاهریان، ضربه مالی سختی را بر این دولت وارد کرد. به دنبال همین ضعف بود که صفاریان در اندیشه استیلای بر خراسان افتاده و به دنبال آن پای صفاریان به طبرستان باز شد.

زمانی که یعقوب صفاری نیشابور را به تصرف در آورد و سلسله طاهری را برانداخت، به ظاهر به بهانه تعقیب دشمن خود عبد الله سگزی، راهی طبرستان شد. این اقدام، یعنی حمله به علویان، می توانست خلیفه بغداد را نیز که پس از بر افتادن طاهریان، نگران اوضاع بود، نسبت به یعقوب امیدوار کند.

این حوادث سریع، سبب شد تا مستعین عباسی سخت وحشت کند. علویان، رقیب اصلی عباسیان بودند و پیروزی آنها، بر خلاف پیدایش دولت طاهری یا صفاری، به گونه‌ای بود که می توانست اساس خلافت عباسی را از میان ببرد. وی سپاهی به غرب ایران فرستاد تا مانع از پیشروی حسن بن زید بدان سوی شود. او از محمد بن عبد الله بن طاهر، امیر خراسان خواست تا سخت در برابر حسن بن زید بایستد

یعقوب در سال ۲۶۰ هجری با سپاه علویان درگیر شد و آنها را به شکست داده وارد ساری و آمل شد. حسن بن زید، به دیلم که پناهگاه بسیار مناسبی بود، گریخت. یعقوب، خراج یک سال را به زور از مردم گرفت و به تعقیب حسن پرداخت. ورود وی به این منطقه، همزمان با فرود باران های مداوم چهل روزه ای شد که او را سخت اسیر خود کرد. وی با تحمل مشقت فراوان و در پی از دست دادن بسیاری از نیروهایش، مجبور به رها کردن منطقه و بازگشت از آن شد.

بدین ترتیب طبرستان برای مدتی قریب بیست سال در اختیار حسن بن زید بود. در طی این مدت، یک بار در سال ۲۶۲ و بار دیگر در سال ۲۶۶ احمد بن عبد الله خجستانی به جنگ حسن بن زید آمد، اما کمک مردم جرجان به حسن، سبب دور شدن خجستانی از طبرستان شد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۷۴۹۰/کسی-ایران-علوی-دولت-نخستین-گذار-بنیان/>